

Warszawa, 31 grudnia 2024 r.

dr hab. Dorota Heidrich
Wydział Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych
Uniwersytet Warszawski

Recenzja

osiągnięcia naukowego i aktywności naukowo-badawczej w związku z wnioskiem doktora Ryszarda Ficka o uzyskanie stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie stosunki międzynarodowe

1. Wprowadzenie - sylwetka Habilitanta

Doktor Ryszard Ficek w 1995 r. uzyskał tytuł zawodowy magistra teologii na podstawie rozprawy zatytułowanej *Śmierć i umieranie w ujęciu Bernharda Häringa*, której promotorem był ks. dr hab. Stanisław Mojek. W 2000 r. Habilitant uzyskał stopień doktora nauk teologicznych w zakresie teologii moralnej, nadany uchwałą Rady Wydziału Teologii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, na podstawie rozprawy doktorskiej zatytułowanej *Zaangażowanie chrześcijan w życie społeczne w nauczaniu Kardynała Stefana Wyszyńskiego* (promotor: bp. prof. dr hab. Andrzej Franciszek Dziuba; recenzenci: ks. prof. dr hab. Janusz Lewandowski (UKSW) oraz prof. zw. dr hab. Czesław Stanisław Bartnik (KUL)). W roku 2006 dr Ficek uzyskał stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce, nadany uchwałą Rady Wydziału Politologii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej na podstawie rozprawy doktorskiej pt. *Tanzania: narodziny i funkcjonowanie państwa* (promotor: prof. dr

hab. Antoni Mieczkowski; recenzenci: prof. dr hab. Czesław Maj (UMCS) oraz prof. zw. dr hab. Wiesław Dobrzycki (UW)).

Zgodnie z informacjami zawartymi w dokumentacji przedstawionej w postępowaniu habilitacyjnym, dr Ryszard Ficek od 2023 r. zatrudniony jest w Wyższej Szkole Społeczno-Gospodarczej w Przeworsku. Z danych zawartych na stronie internetowej Uczelni wynika, że Habilitant jest zatrudniony w grupie „Wykładowców”; nie podano stanowiska zgodnie z klasyfikacją wynikającą z przepisów prawa¹. W Autoreferacie złożonym w postępowaniu habilitacyjnym Habilitant zaznaczył, że w publikacjach swojego autorstwa informacje o afiliacji wskazują na „Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II w Lublinie, bądź też Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie”, co uzasadnia „przekonaniem, że „afiliacja” dotyczy uczelni, gdzie uzyskałem stopień doktora, a nie oficjalnego miejsca zatrudnienia” (przyp. 1 na s. 5 *Autoreferatu*), co wydaje się nie być kompatybilne z powszechnie przyjętą praktyką w zakresie deklarowania afiliacji naukowej. Co więcej, niektóre publikacje odnoszą się do faktycznej afiliacji Habilitanta (np. monografia stanowiąca osiągnięcie naukowe w rozumieniu postępowania habilitacyjnego) lub „Diocese of Rockville Centre/NY”.

2. Ogólna ocena dorobku Habilitanta

Podstawą ogólnej oceny dorobku Habilitanta są kryteria wymienione w *Rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego* z dnia 1 września 2011 r.

Dorobek dr. Ryszarda Ficka przygotowany do wniosku o uzyskanie stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie stosunki międzynarodowe i zaprezentowany w *Autoreferacie* wskazuje na zainteresowania badawcze Habilitanta wokół „zagadnień dotyczących państwa i wielowymiarowych form jego funkcjonowania, które sytuują się w szerszym kontekście relacji międzynarodowych, czego egzemplifikacją pozostają opracowania i publikacje naukowe” prezentowane w dorobku naukowo-badawczym Habilitanta (s. 2 *Autoreferatu*). Jak zaznacza dr Ficek, istotnym elementem budowania Jego dorobku jest przekonanie o istnieniu swoistego „sprzężenia zwrotnego” pomiędzy lokalno-krajowym, regionalnym i międzynarodowym wymiarem dynamiki kształtowania się państwowości. Taki pogląd należy uznać za zasadny. Jest zgodny z wieloma naukowymi

¹ WSS-G w Przeworsku, *Kadra dydaktyczna*, <https://www.wssgprzeworsk.edu.pl/kadra-dydaktyczna/> (dostęp: 30.12.2024).

pracami, a także potwierdza go obserwacja procesów i zjawisk we współczesnych stosunkach międzynarodowych. Stosunki te charakteryzuje dynamiczna globalizacja, ale też regionalizacja i lokalizacja, transnarodowość, wzrost nacjonalizmów i napięcie z nich wynikających, sekurytyzacja zagadnień niegdyś uważanych nie powiązane z zagrożeniami dla bezpieczeństwa itd. Jest to z całą pewnością przekonanie, które pomaga w objaśnianiu i rozumieniu złożonej międzynarodowej rzeczywistości. Jednakże, wbrew twierdzeniu Habilitanta, przedstawione w *Autoreferacie* cztery “zasadnicze pola badawcze” wcale nie świadczą “o ciągłości zainteresowań naukowych” określających Jego tożsamość badawczą (por. s. 2 *Autoreferatu*). Tożsamość ta nie jest typowa dla “dziedziny” (raczej przyjęć należy, że chodzi o dyscyplinę naukową) stosunki międzynarodowe, ponieważ dorobek Habilitanta nie wpisuje się ontologicznie i epistemologicznie w dyscyplinę stosunki międzynarodowe. Habilitant w swoim dorobku naukowym wykazał następujące “zasadnicze pola badawcze”:

1. zagadnienia nawiązujące do personalistycznej myśli społeczno-politycznej Kardynała Stefana Wyszyńskiego, do badania których, zgodnie z *Autoreferatem*, Habilitant wykorzystał metodologię badawczą “uwzględniającą specyfikę nauk społecznych, akcentując perspektywę personalistyczno-humanistyczną” (s. 4). Autor zajął się w tej części swoich badań problematyką budowania polskiej państwowości po II wojnie światowej, którą, zdaniem Habilitanta, można połączyć z problematyką “państw rachitycznych funkcjonujących we współczesnych stosunkach międzynarodowych” (s. 4 *Autoreferatu*). Kategoria “państwa rachitycznego” pojawia się w czwartym “polu badawczym wskazanym przez Habilitanta w *Autoreferacie*. Pojęcie to jest jednak luźnym tłumaczeniem angielskiego terminu *fragile state*, które dr Ficek w swoim dorobku stosuje nieprawidłowo, nie wprowadzając siatki pojęciowej i wymieniając je z innymi pokrewnymi, ale nie tożsamymi terminami. Wprowadza to niejasność do prezentowanych wyników badań, czemu niżej poświęcono odrębny akapit niniejszej recenzji. W ramach pierwszego “pola badawczego”, Habilitant wskazuje na opublikowane: dwie pozycje monograficzne oraz 11 artykułów naukowych. Żadna z tych pozycji nie wpisuje się w przedmiot zainteresowania dyscypliny stosunki międzynarodowe. Poza brakiem siatki pojęciowej, Autor nie stosuje też metodologii czy założeń teoretycznych uznanych w dyscyplinie.
2. historyczne aspekty “działalności Kościoła Katolickiego funkcjonującego w uwarunkowaniach społeczno-politycznych Polski powojennej, ze szczególnym uwzględnieniem życia i pasterskiej działalności Stefana Wyszyńskiego, prymasa Polski” (s. 6 *Autoreferatu*). W tej części *Autoreferatu* Habilitant wskazał na

opublikowane: jedną monografię oraz sześć artykułów naukowych. Podobnie jak w pierwszym “polu”, tak i tu wskazanych publikacji nie można uznać za należące do dyscypliny stosunki międzynarodowej. Habilitant nie stosuje: siatki pojęciowej, metodologii i teorii tej dyscypliny.

3. kultura chrześcijańska ukazywana “przez pryzmat personalistycznej wizji człowieka” (s. 8 *Autoreferatu*). W odniesieniu do tej tematyki Habilitant opublikował 11 artykułów naukowych. W tym miejscu również należy powtórzyć - nie jest to dorobek wpisujący się w dyscyplinę, w której prowadzona jest procedura habilitacyjna.
4. problematyka “współczesnych państw rachitycznych, funkcjonujących zwłaszcza w peryferyjnych obszarach tzw. „Trzeciego Świata” (*fragile states*)”. W ramach niniejszego (czwartego) “pola badawczego” Habilitant wskazał: 10 artykułów naukowych oraz jeden rozdział w pracy zbiorowej (co prawda wskazany on został w *Autoreferacie* na s. 15 jako 11. artykuł naukowy, ale w prezentacji dorobku na s. 2 (plik zatytułowany *Wykaz osiągnięć naukowych albo artystycznych, stanowiących znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny*) podporządkowano go punktowi “Wykaz opublikowanych rozdziałów w monografiach naukowych”. Zaznaczyć należy, że spośród podanych jako wyniki badań w omawianym “polu badawczym” 11 publikacji naukowych, tylko dziewięć z nich może być uznanych za wchodzące w zakres dyscypliny stosunki międzynarodowe, szczególnie w sensie ontologicznym. Artykuł *Totalitarianism versus humanitarian-personalist concept of socio-political life according to Cardinal Stefan Wyszyński*, „Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej,” 2022: 20(1), ss. 203-228. DOI: 10.36874/RIESW.2022.1.11 oraz rozdział *Looking the Devil in the Eyes. Totalitarianism and Cardinal Stefan Wyszyński's Humanitarian-Personalist Concept of Socio-Political Life*, in: M. Nabożny, M. Wysocki (eds.), *The Church in the Face of Crises and Challenges over the Centuries, Selected Issues from the History of the Church*, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2023, ss. 99-126. ISBN: 978-3-525-57358-7 nie mogą zostać sklasyfikowane jako należące do dyscypliny, w której przeprowadzane jest postępowanie habilitacyjne. Jednocześnie w tych dziewięciu publikacjach Habilitant stosuje siatkę pojęciową pojęciową przyjętą w dyscyplinie stosunki międzynarodowe nie zawsze poprawnie. W sensie sposobu zdobywania wiedzy i przeprowadzenia badań (epistemologia, metodologia, teoria) prace te jednak nie spełniają wymogów dyscypliny.

Podsumowując "pola badawcze" wskazane w *Autoreferacie* przez Habilitanta, należy stwierdzić, że trzy pierwsze z nich w ogóle nie mogą zostać uznane za obszary badań kompatybilne z założeniami dyscypliny stosunki międzynarodowe. Habilitant w *Autoreferacie* wyraził przekonanie o łączności pomiędzy wskazanymi polami badawczymi, ale takiego związku nie ma. Podkreślić trzeba, że w celu udowodnienia takiej łączności nie wystarcza stwierdzenie, że okres PRL można traktować jako przykład "państwa rachitycznego". Tym bardziej, że twierdzenie to stoi w sprzeczności z zaprezentowaną przez Habilitanta w Jego dorobku genezą pojęcia *fragile state*, której korzeni należy doszukiwać się raczej w rzeczywistości pozimnowojennej.

W podsumowaniu swojej aktywności naukowo-badawczej oraz dorobku dydaktycznego i popularyzatorskiego, jak również współpracy międzynarodowej, Habilitant zaznaczył w sumie, że w okresie po uzyskaniu stopni doktora:

1. opublikował:

- a. **4 monografie** jednoautorskie;
- b. **1 rozdział** w monografii pod redakcją;
- c. **38 artykułów naukowych** (w pliku *Wykaz osiągnięć naukowych albo artystycznych, stanowiących znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny* wykazano 37 artykułów, ale popełniono błąd w numeracji, powtarzając numer 17; w punkcie 13. pliku, od strony 7 przedstawiono zaś wykaz artykułów naukowych opublikowanych w czasopismach recenzowanych zwierający 39 pozycji, jako że ponownie uwzględniono tu rozdział). Zgodnie z *Wykazem osiągnięć naukowych...*, wg. Google Scholar 20 opublikowanych przez Habilitanta pozycji jest cytowanych przez innych autorów. Łączna liczba cytowań to 77, z czego 34 to autocytywania. Indeks Hirscha (przypuszczalnie wg Google Scholar) wynosi 5. Habilitant nie podał danych z bazy Web of Science i Scopus, ale: zgodnie z Web of Science - żadna z publikacji Habilitanta wskazana w dorobku nie jest cytowana, zaś w bazie Scopus znajdują się cztery publikacje: *Unveiling Dynamics, Legitimacy, and Governance in Contemporary States: Power in Fragility* (0 cytowań); *Patriotism as love of the homeland or another form of nationalism? Devotedness, allegiance, and loyalty to the native country in the thought of Cardinal Stefan Wyszyński | Patriotyzm jako miłość ojczyzny, czy też inna forma nacjonalizmu? Oddanie, wierność i lojalność wobec kraju ojczystego w myśli Kardynała Stefana Wyszyńskiego* (1 cytowanie); *Love, mercy and social justice in the context of cardinal Stefan Wyszyński's personalist*

concept of social life | Miłość, miłosierdzie i sprawiedliwość społeczna w kontekście personalistycznej koncepcji życia społecznego Kardynała Stefana Wyszyńskiego (2 cytowania, w tym 1 autocytowanie); *Christian faith in dialogue with contemporary culture in the personalist thought of John Paul II and Cardinal Stefan Wyszyński* (0 cytowań). Zgodnie z bazą Scopus, indeks Hirscha wynosi 1, a FWCI - 0,74.

2. wystąpił na **sześciu konferencjach naukowych**, w tym trzy z nich określił jako międzynarodowe, z których tylko jedna zorganizowana była poza Polską. Dorobek habilitanta w tym zakresie jest bardzo niewielki, szczególnie w zakresie przedmiotowym dyscypliny stosunki międzynarodowe - **brakuje udziału w konferencjach międzynarodowych zagranicznych z referatem na temat przedmiotowo powiązany z dyscypliną, co potwierdza bardzo niski poziom umiędzynarodowienia dorobku**;
3. jest członkiem Towarzystwa Naukowego KUL (od 2022 r.) oraz PTSM (od 2023 r.). Trzeba zauważyć, że brakuje członkostwa w międzynarodowych stowarzyszeniach zawodowych, co **potwierdza bardzo niski poziom umiędzynarodowienia dorobku**;
4. w latach 2002-2005 był zatrudniony w Salvatorian Institute of Philosophy & Theology (obecnie: Jordan University College) w Morogoro/Tanzania jako profesor teologii moralnej, etyki, filozofii polityki i stosunków międzynarodowych (**brak w dokumentach do wniosku habilitacyjnego dokumentacji potwierdzającej ten element dorobku, nie można go więc zaliczyć do dorobku w dyscyplinie**);
5. pracował w Stanach Zjednoczonych realizując posługę kapłańską (zdaniem Autorki niniejszej Recenzji, **ten element dorobku w ogóle nie może być brany pod uwagę w świetle złożonego wniosku habilitacyjnego**);
6. prowadził działalność organizacyjną i popularyzującą naukę (zakres tej części dorobku nie jest dookreślony wystarczająco precyzyjnie i, zdaniem Autorki niniejszej Recenzji, przedmiotowo **nie jest w ogóle powiązany z dyscypliną stosunki międzynarodowe**);
7. prowadził działalność dydaktyczną wysoko ocenianą przez studentów w Salvatorian Institute of Philosophy & Theology (obecnie Jordan University College) w Tanzanii, na KUL oraz w obecnym miejscu zatrudniania, tj. w Wyższej Szkole Społeczno-Gospodarczej w Przeworsku. Konkretna tematyka prowadzonych zajęć dydaktycznych nie została przedstawiona, brakuje dokumentacji potwierdzającej ocenę zajęć, tym samym **tego elementu dorobku również nie wzięto pod uwagę w ocenie wniosku**.

Michał

Podsumowując, **osiągnięcia wykazane w dorobku** (poza osiągnięciem głównym), **nie wyróżniają się ani pod względem jakościowym, ani też ilościowym**. Jakościowo - dorobek nie zawiera się w dyscyplinie stosunki międzynarodowe i/lub nie spełnia kryteriów dyscypliny (przedmiotowe, siatka pojęciowa, względy teoretyczne i metodologiczne). Ilościowo - to można zaliczyć do dyscypliny, tj. dziewięć artykułów naukowych i jedna monografia, która kopiuje artykuły naukowe, to dorobek, który nie pozwala na uznanie go za znaczący w postępowaniu habilitacyjnym. Odnosząc się do konkretnych kryteriów wymienionych w *Rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego* (dalej: *Rozporządzenie*) z dnia 1 września 2011 r., stwierdzić należy, że Autor **nie wskazał żadnego dorobku w następujących kryteriach:**

1. kierowanie międzynarodowymi lub krajowymi projektami badawczymi lub udział w takich projektach;
2. międzynarodowe lub krajowe nagrody za działalność odpowiednio naukową albo artystyczną;
3. uczestnictwo w programach europejskich i innych programach międzynarodowych lub krajowych;
4. udział w międzynarodowych lub krajowych konferencjach naukowych lub udział w komitetach organizacyjnych tych konferencji;
5. otrzymane nagrody i wyróżnienia;
6. udział w konsorcjach i sieciach badawczych;
7. kierowanie projektami realizowanymi we współpracy z naukowcami z innych ośrodków polskich i zagranicznych, a w przypadku badań stosowanych we współpracy z przedsiębiorcami;
8. udział w komitetach redakcyjnych i radach naukowych czasopism;
9. opiekę naukową nad doktorantami w charakterze opiekuna naukowego lub promotora pomocniczego, z podaniem tytułów rozpraw doktorskich;
10. staże w zagranicznych lub krajowych (Salvatorian Institute of Philosophy & Theology (obecnie: Jordan University College) w Morogoro/Tanzania może być klasyfikowane jako staż, ponieważ **nie przedstawiono żadnej dokumentacji potwierdzającej**);
11. wykonanie ekspertyz lub innych opracowań na zamówienie organów władzy publicznej, samorządu terytorialnego, podmiotów realizujących zadania publiczne lub przedsiębiorców;
12. udział w zespołach eksperckich i konkursowych;

13. recenzowanie projektów międzynarodowych lub krajowych oraz publikacji w czasopismach międzynarodowych i krajowych.

W pozostałych kryteriach zawartych w *Rozporządzeniu*, wskazane osiągnięcia, jak już zaznaczono, nie spełniają ilościowego i jakościowego kryterium uznania za wystarczające w postępowaniu habilitacyjnym. Są to: 1. autorstwo lub współautorstwo monografii, publikacji naukowych w czasopismach międzynarodowych lub krajowych innych niż znajdujące się w bazach lub na liście, o których mowa w § 3 (*Rozporządzenia* - przyp. DH), dla danego obszaru wiedzy; 2. autorstwo lub współautorstwo odpowiednio dla danego obszaru: opracowań zbiorowych, katalogów zbiorów, dokumentacji prac badawczych, ekspertyz, utworów i dzieł artystycznych; 3. wygłoszenie referatów na międzynarodowych lub krajowych konferencjach tematycznych; 4. członkostwo w międzynarodowych lub krajowych organizacjach i towarzystwach naukowych; 5. osiągnięcia dydaktyczne i w zakresie popularyzacji nauki lub sztuki; 6. opieka naukowa nad studentami i lekarzami w toku specjalizacji. W dorobku Habilitanta uwagę zwraca **bardzo niski poziom umiędzynarodowienia, a w zasadzie jego brak.**

3. Ocena głównego osiągnięcia naukowego Habilitanta

Zgodnie z wnioskiem dr. Ryszarda Ficka o przeprowadzenie postępowania habilitacyjnego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie stosunki międzynarodowe osiągnięcie naukowe podlegające ocenie i będące podstawą tegoż postępowania stanowi monografia *Unveiling Dynamics, Legitimacy and Governance in Contemporary States: Power in Fragility*, London & New York: Palgrave Macmillan, 2024, s. 356, ISBN 978-3-031-55355-4.

Wyzwaniem w procesie oceny wskazanego osiągnięcia są różne ujęcia omawianych aspektów dzieła w samej monografii i w *Autoreferacie*. W związku z tym, poniżej przyjęto zasadę oceny przede wszystkim monografii, ale ze wskazaniem, na *Autoreferat*, jeśli zawiera on znacząco różne omówienie głównego osiągnięcia.

Publikacja ta ma charakter głównie deskryptywny. Stanowi wynik badania, które, jak zaznacza Autor, “odnosi się do dziedziny typowej dla stosunków międzynarodowych”, a “[p]odjęte w niej badania naukowe koncentrują się na wyjaśnieniu dynamiki procesów rządzenia i legitymizacji władzy, zwłaszcza w odniesieniu do państw kruchych i upadających” (s. 16 *Autoreferatu*). Jednakże, duża część monografii to tematyka stanowiąca przedmiot zainteresowania innych niż stosunki międzynarodowe dyscyplin naukowych. Przedmiotem

badania w dyscyplinie stosunki międzynarodowe jest sfera zewnętrzna działalności państw lub też sfera międzynarodowa w szerszym niż jedynie działalność państwa, zakresie². Habilitant co prawda stwierdza, że zagadnienie *fragile states* zostało w monografii przedstawione “w kontekście wielowymiarowych relacji międzypaństwowych, funkcjonowania administracyjnych instytucji władzy w globalnym systemie politycznym, a także analizie interaktywności krajowych i ponadnarodowych podmiotów politycznych działających na arenie międzynarodowej” (s. 16 *Autoreferatu*), ale szczegółowa analiza całości dysertacji nie potwierdza takiego podejścia.

a. Założenia badawcze pracy

Habilitant nie sformułował jasno i prawidłowo **problemu badawczego**. W monografii i *Autoreferacie* wskazał, że głównym problemem badawczym osiągnięciem jest “konstatacja na ile dynamika procesów legitymizujących poczynania władzy wpływa na efektywność rządowych strategii politycznych, ze szczególnym uwzględnieniem państw kruchych i upadających? Istotna wydaje się również kwestia: na ile zagadnienia legalności i uprawomocnienia instytucji administracyjnych i aparatu władzy państwa rachitycznego wpływają na dysfunkcję wyrażającą się w destabilizacji współczesnych relacji międzynarodowych i globalnej strategii bezpieczeństwa międzynarodowego?” (s. 18-19 *Autoreferatu*, s. 6-7 monografii). Określenie problemu badawczego zostało więc przedstawione w postaci pytań. Dalej w monografii, Autor zaznaczył, że “tak sformułowany problem wymaga odpowiedzi na kilka dodatkowych pytań, które dookreślają (and. shaping) przedstawiony temat badań (ang. *research topic* - przyp. DH)” (s. 7 monografii). Tu postawione zostały cztery pytania, które jednakże nie mają, w ocenie piszącej niniejszą Recenzję, charakteru poprawnie sformułowanych **pytań badawczych**, zresztą nie są te pytania określone jako “badawcze” (s. 7 monografii). Habilitant w dalszej części tego samego akapitu wskazał cel badawczy dysertacji polegający na identyfikacji “napięć i sprzeczności, z którymi mierzą się międzynarodowi donatorzy podejmujący działania w ramach różnych typów interwencji pomocowych” (s. 7 monografii) i postawił kolejne pytanie: “do jakiego stopnia kwestia legitymizacji instytucji władzy państwowej może wpływać na decyzje podejmowane przez międzynarodowe organizacje pomocowe” (s. 7 monografii). Kolejny akapit dysertacji odnosi się do głównego jej celu (ang. *primary purpose* - przyp. DH), którym jest przedstawienie

² Por. E. Haliżak, *Stosunki międzynarodowe - dyscyplina nauk społecznych*, (w:) *Encyklopedia stosunków międzynarodowych*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2024, s. 21.

przyczynowości/sprawczości (ang. *causality* - przyp. DH) kwestii legitymizacji w kontekście koncepcji *fragile states*” (s. 7 monografii). Przedstawione następnie cztery **hipotezy badawcze** nie są spójne z wskazanymi wcześniej założeniami badawczymi (por. s. 8 monografii). W *Autoreferacie* z kolei Habilitant sformułował osiem hipotez badawczych, które również nie stanowią spójnej całości z wcześniej przyjętymi założeniami projektu badawczego, a niektóre w ogóle nie są powiązane z celami badawczymi pracy, nawet gdyby ująć je bardzo szeroko i zestawić wszystko, co Autor jako takie klasyfikuje. Dotyczy to np. hipotezy nr 4, 5, 6 czy 8, które odnoszą się do indeksów i klasyfikacji *fragile states*. Są więc niejako stwierdzeniem pewnych faktów, które oczywiście wpływają na problem postrzegania tej kategorii państw w stosunkach międzynarodowych i w nauce o stosunkach międzynarodowych. Jednakże nie spełniają wymogów hipotez badawczych. Dodatkowo, w monografii Autor zaproponował “wstępny problem badawczy”, który sformułował następująco: “czym jest legitymizacja i jaką rolę odgrywa ona w odniesieniu do *fragile states*?” (s. 8 monografii).

Habilitant nie zastosował w monografii prawidłowej dla stosunków międzynarodowych **siatki pojęciowej**. Razi niejednoznaczne wyjaśnienie używanych pojęć, szczególnie pojęcia *fragile state/state fragility*. Autor podaje wytyczne dotyczące charakterystyki takich państw, ale w monografii będącej głównym osiągnięciem podlegającym ocenie brakuje klarownie sformułowanych wytycznych definicyjnych. Jest to szczególnie ważne w kontekście faktu używania przez Habilitanta sformułowania *fragile state* wymiennie z takimi pojęciami jak “państwo upadające”, “państwo upadłe”, “państwo słabe”, “państwo kruche” (w *Autoreferacie*), “państwo o słabych instytucjach”. W *Autoreferacie* w języku polskim Habilitant tłumaczy pojęcie *fragile state* jako “państwo rachityczne”. Tłumaczenie to nie jest jednak trafne i nie oddaje sensu oryginalnego anglojęzycznego odpowiednika. Być może jest ono tłumaczeniem terminu *ricketty state*, które również jest używany w monografii³, również bez zdefiniowania. Habilitant błędnie podaje przykłady *fragile states*. Zestawienia, na które Habilitant się powołuje i które są powszechnie uznane przez krajowe i międzynarodowe instytucje, a także przez badaczy, powstały dotychczas w takich organizacjach jak Międzynarodowy Fundusz Walutowy, Międzynarodowy Bank Odbudowy i Rozwoju czy Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD). Żadna z tych instytucji nie wymienia np. Tanzanii, Federacji Rosyjskiej czy Korei Północnej, na które Habilitant wskazuje w monografii (w przypadku OECD - Tanzania i Korea Północna znajdują się poza główną

³ W związku z brakiem klarowności terminologicznej, w niniejszej recenzji postępuję się jedynie terminem oryginalnym *fragile state(s)* i *state fragility*.

grupą, czyli tzw. *Extreme Fragile Contexts*; Federacji Rosyjskiej nie ma w żadnym zestawieniu⁴). Habilitant w monografii łączy, a miejscami utożsamia, pojęcie państw autorytarnych z *fragile states*. Zresztą do państw autorytarnych i innych przypadków państw niedemokratycznych odnosi się część monografii, która odwzorowuje, miejscami dość dokładnie, dorobek Habilitanta w postaci artykułów naukowych w tym temacie.

b. Założenia metodologiczne pracy

Założenia metodologiczne monografii zostały przedstawione w jej Wstępie do (od s. 9 monografii) i w *Autoreferacie*. Wykorzystane metody nie są zgodne z praktyką badawczą przyjętą w dyscyplinie stosunki międzynarodowe. Autor używa pojęć metodologicznych nieprawidłowo. Dysertacja jest określona jako praca o charakterze interdyscyplinarnym, korzystającym z dorobku “stosunków międzynarodowych, nauk o polityce, socjologii politycznej, ale również teorii zarządzania” (s. 9 monografii). Wskazano następujące metody badawcze “analizy źródeł”: analizę treści, analizę semantyczną i metodę pod angielską nazwą *reflexivity*, choć wydaje się, że Habilitantowi chodziło tu raczej o podejście epistemologiczne w postaci interpretatywizmu, a nie metodę o takiej nazwie, co zdaje się potwierdzać przypis nr 5 na s. 24 *Autoreferatu*. Habilitant wspomina również o metodach indukcyjnych i dedukcyjnych, ale wydaje się, że raczej powinno być to odniesienie do dedukcyjnej lub indukcyjnej strategii badawczej, a nie metod w ten sposób określonych. *Autoreferat* wskazuje nieco inne metody badawcze, tj. metodę modelowania procesów politycznych, analizę treści, analizę syntaktyczną i semantyczną, metodę refleksyjności, analizę porównawczą, metodę konstruowania typologii, analizę danych statystycznych, analizę czynników polityki zagranicznej. Mówi również o podejściu deskryptywnym, w monografii określonym jako “metoda deskryptywna” (s. 9 monografii). Zarówno w monografii, jak i w *Autoreferacie* podkreślono zastosowanie metod nomotetycznych i ideograficznych. Tak zaprezentowany przez Habilitanta pluralizm metodologiczny przyczynia się do poważnych niejasności w zrozumieniu projektu badawczego, jak również potwierdza brak umiejętności zastosowania metodologii dyscypliny stosunki międzynarodowe.

⁴ Por. OECD, *States of Fragility 2022*, https://www.oecd.org/en/publications/states-of-fragility-2022_c7fedf5e-en/full-report/component-7.html#section-d1e1608 (dostęp: 30.12.2024).

c. Założenia teoretyczne pracy i kwestia rozwiązania problemu badawczego

Habilitant w monografii zdecydowanie nie zastosował teorii, ani modelu teoretycznego, co w poważny sposób wpłynęło na jakość osiągnięcia i na kwestie związane z rozwiązaniem problemu badawczego - problem badawczy nie został rozwiązany. Nawet gdyby uznać błędnie sformułowany problem badawczy monografii, brak teoretycznego modelu nie pozwolił na właściwe rozwiązanie. Nie zostały wykazane wzajemne oddziaływania czynników wewnętrznych na pozycję i funkcjonowanie *fragile states* w stosunkach międzynarodowych. Na s. 6 monografii zadane zostało pytanie: “do jakiego stopnia problem legitymizacji i wiarygodności instytucji siły państwa słabego wpływa na dysfunkcję wyrażającą się w destabilizacji o destabilizacji współczesnych stosunków międzynarodowych oraz globalnej strategii bezpieczeństwa?”⁵. Hipoteza nr 3 przedstawiona w monografii (s. 8) stwierdza, że “*fragile states*, charakteryzujące się słabą legitymizacją, stanowią poważne wyzwania, w tym powodują konsekwencje w postaci konfliktów zbrojnych, które destabilizują globalną koncepcję bezpieczeństwa międzynarodowego oraz konsekwencje w postaci stałych napięć, z którymi borykają się międzynarodowi darczyńcy przyjmujący na siebie odpowiedzialność za interwencje pomocowe w wymiarze zbrojnym”⁶. Choć sens tego zdania jest niezupełnie jasny, wydaje się, że, również w kontekście analizy *Autoreferatu* i pozostałych założeń monografii, Autor traktuje problem *fragile states* jako poważne zagrożenie dla porządku międzynarodowego. Ten argument jest m. in. wskazany jako przesłanka podjęcia tematu w *Autoreferacie* (s. 17: “dynamikę i charakter procesów legitymizujących działania establishmentu władzy odnoszących się głównie do państw kruchych i politycznie zdestabilizowanych. Tego rodzaju specyfika państwowości wyraża się w administracyjnej niewydolności ośrodków władzy, częściej bezwładności polityczno-gospodarczej, co – w konsekwencji – może objawiać się instytucjonalnym regresem, a nawet kryzysem o trudnych do przewidzenia skutkach”). Jednakże w części trzeciej monografii, tj. w rozdziale pt. *The Fragile States in the Global Security System*, Habilitant, analizując poszczególne zagrożenia dla bezpieczeństwa związane z funkcjonowaniem *fragile states*, w przypadku każdego z nich dochodzi do wniosku, że nie można wykazać, że te zagrożenia są bezpośrednio powiązane z

⁵ W wersji oryginalnej: *to what extent do the issues of legitimation and credibility of the institutions of power of a weak state affect the dysfunction expressed in the destabilization and restabilization of contemporary international relations and the global strategy of international security?*

⁶ W wersji oryginalnej: *Fragile states with weak legitimacy pose serious challenges, including the consequences of armed conflicts that destabilize the global concept of international security, as well as the permanent tensions faced by international donors committed to taking responsibility for aid interventions within the military dimension.*

istnieniem zjawiska *state fragility* (odnośnie zagrożeń dla współczesnego systemu bezpieczeństwa - s. 99; odnośnie międzynarodowego terroryzmu - s. 104; odnośnie proliferacji broni masowego rażenia - s. 105-106; odnośnie zagrożeń sanitarnych i zdrowotnych - s. 106-107; odnośnie zorganizowanej przestępczości o charakterze transnarodowym - s. 108; odnośnie zagrożeń dla bezpieczeństwa energetycznego - s. 110).

d. Oryginalność wskazanego osiągnięcia głównego i jego wkład w rozwój dyscypliny

W *Autoreferacie* (s. 25 i nast.) Habilitant stwierdził, że istotnym *novum* przedstawionego osiągnięcia “jest oryginalne zaprezentowanie i reinterpretacja szeregu kluczowych zagadnień z dziedziny stosunków międzynarodowych”. Nie jest jasne, których zagadnień twierdzenie to dotyczy, ale Habilitant formułuje pięć wniosków odnośnie do: 1. legitymizacji władzy *fragile states*; 2. różnorodności wśród samych państw kruchych w połączeniu ze strategiami pomocowych instytucji międzynarodowych; 3. wyzwań, które wynikają z istnienia i funkcjonowania *fragile states* w społeczności międzynarodowej; 4. ponownie różnorodności stopnia kruchości państwa; 5. legitymizacji wewnętrznej państwa w kontekście możliwych konsekwencji na poziomie krajowym, lokalnym i globalnym. Zdaniem piszącej niniejszą Recenzję, żaden ze wskazanych wniosków nie może być traktowany jako oryginalny czy też wnosząc istotny wkład w rozwój dyscypliny stosunki międzynarodowego. Do tego ostatniego zagadnienia Habilitant również odnosi się *expressis verbis* w *Autoreferacie*. Zaznacza, że wkład głównego osiągnięcia w rozwoju dyscypliny jest unikalny. W tym kontekście wymienia wagę takich elementów monografii, jak: 1. wskazanie na rolę “pragmatyzmu politycznego dotyczącego ideologii kształtującej zasadnicze komponenty państwa”; 2. wskazanie na “różnorodność istniejących w państwach rachitycznych reżimów politycznych”; 3. wskazanie na “wielopoziomowe funkcjonowanie reżimów władzy w państwach kruchych (...). Zwrócenie uwagi na powyższe elementy wydaje się być niezbędnym warunkiem dla zrozumienia funkcjonowania instytucji administracyjnych aparatu władzy w państwach kruchych i upadających”; 4. zwrócenie uwagi na dynamikę funkcjonowania, efektywność, a co za tym idzie, ekspansję autorytarnych enklaw władzy operujących na tzw. “państwowym” poziomie państw rachitycznych”, co jest ważne, bo “inne subpaństwowe podmioty władzy” mogą naśladować tego typu “strategię działania”; 5. zwrócenie uwagi na obserwowany od początku XXI wieku “niepokojący spadek zaufania dla poczynań demokratycznych systemów władzy państwowej”, który prowadzi do licznych patologii na poziomie krajowym. Jednakże w ocenie piszącej niniejszą Recenzję, **żaden ze wskazanych**

elementów monografii nie wnosi nic oryginalnego do dyscypliny, nie wpływa na jej rozwój naukowy, ani też nie potwierdza osiągnięcia wyników przeprowadzonego badania i możliwości ich modelowego zastosowania czy przetestowania w innych badaniach naukowych w przyszłości.

e. Inne uwagi

Na uznanie w monografii zasługuje bardzo obszerna i różnorodna baza bibliograficzna. Jednocześnie należy wskazać, że Habilitant pominął w zasadzie w ogóle dorobek polskiej nauki stosunków międzynarodowych w kontekście problematyki upadku państwa i innych aspektów tematyki *state fragility*, choćby G. Gila, R. Kłosowicza i A. Mani, S. Bielenia.

Poważnym mankamentem monografii w kontekście dorobku Habilitanta są autocyтовania. Praktyką powszechnie uznawaną za niedopuszczalną w publikacjach naukowych jest kopiowanie obszernych fragmentów własnych wcześniej opublikowanych treści do tych ukazujących się na rynku wydawniczym w pewnym odstępie czasu bez odpowiedniego zastosowania przypisów. Niestety z taką sytuacją mamy do czynienia w odniesieniu do osiągnięcia głównego przedstawionego do oceny w postępowaniu habilitacyjnym dr. Ryszarda Ficka. Niech wystarczy w tym miejscu zaznaczenia części problemu. Na stronach 97-99; 102-110; 113-120 znajdują się fragmenty w zasadzie 1:1 identyczne z opublikowanym w 2022 r. w "Roczniku Bezpieczeństwa Międzynarodowego" artykułem naukowym pod tytułem *The Fragile States as a Challenge to the Contemporary International Security*. Podobna praktyka została zastosowana przy wykorzystaniu innych artykułów naukowych wydanych przez Habilitanta w okresie poprzedzającym rok wydania monografii *Unveiling Dynamics, Legitimacy, and Governance...* (2024).

Na zakończenie uwag dotyczących głównego osiągnięcia warto zaznaczyć, że tekst powinien być przed publikacją dokładnie sprawdzony od strony językowej. Niektóre lapsusy językowe, urwane zdania (np. s. 104, 3. linijka pierwszego akapitu), nietrafione użycie słownictwa w języku angielskim czy kalki tłumaczeniowe z języka polskiego, utrudniają zrozumienie merytorycznej treści pracy.

4. Konkluzja

Po zapoznaniu się z przedstawionym przez dr. Ryszarda Ficka ogólnym dorobkiem naukowo-badawczym, dydaktycznym i popularyzatorskim oraz w zakresie współpracy międzynarodowej oraz głównym osiągnięciem naukowym, które stanowi monografia *Unveiling Dynamics, Legitimacy and Governance in Contemporary States: Power in Fragility*,

London & New York: Palgrave Macmillan, 2024, s. 356, ISBN 978-3-031-55355-4.
stwierdzam, że nie spełniają one wymogu posiadania osiągnięć naukowych uzyskanych po
otrzymaniu stopnia doktora, stanowiących znaczny wkład w rozwój dyscypliny stosunki
międzynarodowe. Tym samym opowiadam się za odmową nadania dr. Ryszardowi
Fickowi stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie
stosunki międzynarodowe.

Donata Kucelik